

Objektno orijentisano programiranje 2

Klase i objekti

Klase

- Klasa je osnovna jedinica programiranja na jeziku Java
- Klase sadrže:
 - polja (atribute, podatke članove)
 - metode (operacije, funkcije članice)
 - konstruktore (specijalne funkcije za stvaranje objekata)
 - inicijalizacione blokove
 - ugneždene tipove
- Polja
 - čine strukturu podataka objekta
 - definišu stanje objekta
- Metodi
 - sadrže izvršni kod (na njima je fokus obrade)
 - definišu ponašanje objekta

Ugovor i implementacija

- OOP striktno razdvaja pojmove:
 - šta se radi
 - kako se radi
- "Šta" je opisano ugovorom - skupom:
 - deklaracija javnih metoda
 - deklaracije koje uključuju potpis, tip rezultata, tipove bačenih izuzetaka
 - potpis uključuje ime metoda, broj i tipove argumenata
 - pridruženom semantikom
- "Kako" je opisano određenom implementacijom – skupom:
 - podataka
 - definicija metoda koji rade nad datim podacima
- Javni podaci su i deo implementacije, ali i ugovora
 - što svakako treba izbegavati (osim konstanti)

Primer jednostavne klase

- Klasa `NebeskoTelo` čuva podatke o nebeskim telima:

```
class NebeskoTelo {  
    private static long sledeciID = 0;  
    private long id=sledeciID++;  
    private String ime="nepoznato";  
    private NebeskoTelo kruziOko;  
    public long citajId(){return id;}  
    public NebeskoTelo(String ime){this.ime=ime;}  
    public NebeskoTelo(String ime, NebeskoTelo centar){  
        this(ime);  
        kruziOko = centar;  
    }  
}
```

- Definicija klase uvodi novi naziv tipa (`NebeskoTelo`)

Stvaranje objekata

- Referenca na objekat klase se definiše na sledeći način:

```
NebeskoTelo merkur;
```

- Gornja definicija reference na objekat ne stvara objekat
- Primer dela modela solarnog sistema:

```
public static void main(String[] args) {  
    NebeskoTelo sunce=new NebeskoTelo("Sunce");  
    NebeskoTelo zemlja=new NebeskoTelo("Zemlja", sunce);  
    NebeskoTelo mesec=new NebeskoTelo("Mesec", zemlja);  
}
```

- Alokator `new` stvara objekat i vraća referencu na njega
- Tip objekta i argumenti konstruktora treba da budu specificirani
- Objekat se nalazi u memoriji za dinamičku dodelu (*heap*)
- Ako nema dovoljno memorije javlja se izuzetak `OutOfMemoryError`

Metod toString

- Metod `toString()` služi za konverziju proizvoljnog objekta u `String`
- Metod `toString()` se poziva kada se objekat “nadovezuje” na neku nisku
- I primitivni podaci kada se nadovezuju na nisku se automatski konvertuju u `String`
- Primer (u klasi `NebeskoTelo`):

```
public String toString(){
    String opis = id + " (" + ime + ")";
    if (kruziOko != null) opis+= " centar rotacije: " + kruziOko;
    return opis;
}
// ... u metodi main:
System.out.println("Telo " + sunce);
System.out.println("Telo " + zemlja);
System.out.println("Telo " + mesec);
```

Izlaz:

```
Telo 0 (Sunce)
Telo 1 (Zemlja) centar rotacije: 0 (Sunce)
Telo 2 (Mesec) centar rotacije: 1 (Zemlja) centar rotacije: 0 (Sunce)
```

Polja

- Promenljive u klasama se nazivaju poljima (atributima)
- Primeri: `id`, `ime`, `kruziOko`, `sledeciID`
- Polje se može inicijalizovati u definiciji klase
- Dve vrste polja:
 - nestatička polja: jedno po objektu (`id`, `ime`, `kruziOko`)
 - statička polja: jedno po klasi (`sledeciID`)
- Svaki objekat ima svoju vlastitu kopiju nestatičkog polja
- Svi objekti dele jednu kopiju statičkog polja
- Statička polja se nazivaju i “promenljive klase”
- Statička polja se inicijalizuju čim se klasa učita u memoriju
- Nestatička polja se inicijalizuju kad se stvori objekat

Kontrola pristupa

- Članovi su pristupačni u celom kodu klase u kojoj se nalaze
- Prava pristupa članu iz drugih klasa se određuju modifikatorom:
- `private`
 - član je pristupačan samo u klasi gde je definisan
- (bez modifikatora pristupa, podrazumevano, paketsko pravo)
 - član je pristupačan samo u kodu datog paketa
- `protected`
 - član je pristupačan u izvedenim potklasama i u kodu celog paketa
- `public`
 - član je pristupačan sa proizvoljnog mesta odakle se može pristupiti
- Svako više pravo uključuje prethodna prava

Metodi

- Sadrže kod koji manipuliše stanjem objekta
- Pozivaju se preko referenci na objekte koristeći operator `.`
 - `referenca.metod(argumenti)`
- Svaki parametar ima specificiran tip
- Parametri ne mogu imati podrazumevane vrednosti argumenata
- Promenljiv broj parametara podržan od verzije 5.0
 - `void metod(Object ... arg);`
 - podrška za formatirani izlaz sa promenljivim brojem parametara:
`System.out.printf("%s %3d", ime, godine);`
- Povratni tip se deklariše ispred imena metoda
 - ako metod ne vraća nikakvu vrednost – tip "rezultata" je `void`
- Svi argumenti metoda se prenose isključivo po vrednosti
 - vrednosti parametara u telu metoda su kopije stvarnih parametara
- Referenca se prenosi po vrednosti, a objekat po referenci

Primer prenosa po vrednosti

- **Primer:**

```
public static void main(String[] argumenti){
    double jedan = 1.0;
    System.out.println("pre: jedan="+jedan);
    prepolovi(jedan);
    System.out.println("posle: jedan="+jedan);
}
public static void prepolovi(double arg){
    arg /= 2.0; System.out.println("funkcija: pola="+arg);
}
```

- **Izlaz:**

```
pre: jedan=1
funkcija: pola=0.5
posle: jedan=1
```

Primer prenosa po referenci

- **Primer:**

```
public static void main(String[] argumenti){
    NebeskoTelo venera = new NebeskoTelo("Venera", sunce);
    System.out.println("pre: "+venera);
    drugoIme(venera);
    System.out.println("posle: "+venera);
}
public static void drugoIme(NebeskoTelo telo){
    telo.ime = "Zvezda Danica";
    telo = null; // nema značaja
}
```

- **Izlaz:**

```
pre: 1 (Venera) centar rotacije: 0 (Sunce)
posle: 1 (Zvezda Danica) centar rotacije: 0 (Sunce)
```

Pristupni metodi i preklapanje imena

- Loša praksa je da polja imaju javni pristup
 - sprečava promenu implementacije klase
- Pristupni (*accessor*) metodi regulišu pristup privatnim podacima
- Na primer, da bi se osigurao *read-only* pristup polju `id`, ono je privatno, a odgovarajući metod `citajId()` ga samo čita
 - nema načina da korisnik klase `NebeskoTelo` modifikuje polje `id`
- Preklapanje imena (*name overloading*):
 - 2 metoda mogu imati isto ime
 - potrebno je da njihovi potpisi sadrže različit broj ili tipove argumenata
- Primer dva pristupna metoda sa preklopljenim imenima:

```
public NebeskoTelo orbitira() {return kruziOko;}  
public void orbitira(NebeskoTelo centar)  
    { kruziOko = centar; }
```

Referenca `this`

- Specijalna referenca na objekat kojem se upravo pristupa
- Može se koristiti unutar nestatičkih metoda
- Način da se prosledi referenca na tekući objekat kao parametar drugim metodima:

```
lista.dodaj(this);
```

- Implicitan `this` se dodaje na referencu člana:

```
class Ime {  
    String s;  
    Ime() { s="bezimeni"; } // isto što: this.s="bezimeni"  
}
```

- Referenca `this` se može koristiti za pristup zaklonjenim članovima:

```
public NebeskoTelo(String ime){this.ime=ime;}
```
- Zaklanjanje imena polja imenom parametra
 - dobra praksa samo u konstruktorima i pristupnim metodima

Inicijalizacija objekta

- Inicijalna vrednost polja se može navesti u definiciji klase
 - inicijalizator, izraz koji se izračunava
 - primer:

```
public String ime="nepoznato";
```
- Ako se vrednost ne pridruži eksplicitno, biće "nula":
0, +0.0f, +0.0, \u0000, false ili null
- Ako je potrebna netrivialna operacija kreiranja početnog stanja objekta – konstruktori
- Za jednostavnu inicijalizaciju bez argumenata
 - inicijalizacioni blokovi

Konstruktori

- Konstruktori – specijalne funkcije za inicijalizaciju objekata
 - imaju isto ime kao klasa koju inicijalizuju
 - nula ili više parametara (kao metodi)
 - nemaju povratnu vrednost (za razliku od metoda)
- Konstruktori se izvršavaju nakon što se:
 - poljima pridruže njihove podrazumevane vrednosti
 - izvrše eksplicitni inicijalizatori
 - izvrše inicijalizacioni blokovi
- Specifični konstruktori
 - Konstruktor bez argumenata (no-arg) – za podrazumevanu inicijalizaciju
 - Automatski ugrađeni konstruktor – bez argumenata i ne radi ništa (prazno telo)
 - obezbeđen samo ako ne postoji drugi konstruktor
 - *public* – ako je klasa javna, odnosno nije javni ako klasa nije javna
 - Sa ograničenim pravom pristupa – ograničavaju ko može da kreira objekte
 - privatni, paketski i zaštićeni

Inicijalizacioni blokovi

- Blok za inicijalizaciju – blok naredbi u telu klase
- Izvršavaju se pre konstruktora, po redosledu navođenja
 - kao da su sastavni deo na početku svakog konstruktora
- Može da baci izuzetak samo ako su svi konstruktori deklarirani da bacaju taj izuzetak
- Primer (u klasi `NebeskoTelo`): umesto u inicijalizatoru polja `id`

```
{ id = sledeciID++; }
```
- Blokovi se koriste za jednostavnu inicijalizaciju:
 - kada nisu potrebni argumenti pri inicijalizaciji

Statička polja

- Statičko polje (promenljiva klase) ima samo jednu pojavu po klasi
 - tačno jedna promenljiva bez obzira na broj (čak 0) objekata klase
- Statičko polje se inicijalizuje pre nego što se:
 - bilo koje statičko polje u toj klasi koristi
 - bilo koji metod te klase počne izvršavanje

- **Primer:**

```
class Inicijalizacija{
    public void init() {y=x;}
    private static double x = 10.0;
    private double y;
    ...
} // x je definisano polje u trenutku korišćenja
```

Statički metodi

- Statički metod može obavljati opšti zadatak za sve objekte klase
- Statički metod može direktno pristupati samo
 - statičkim poljima
 - statičkim metodima klase
- Nestatičkim poljima i metodima može pristupati samo indirektno
 - korišćenjem reference na neki objekat čijem se polju/metodu pristupa
- Ne postoji `this` referenca (nema specifičnog objekta nad kojim se radi)
- Izvan klase – statičkom članu se pristupa koristeći ime klase i operator `.`
- U klasi `ProstiBrojevi` (naredni slajd) su definisani:
 - statički metod: `sledeciProstBroj()`
 - statički niz: `prviProstiBrojevi`
 - korišćenje izvan klase:

```
prostBroj = ProstiBrojevi.sledeciProstBroj();  
n = ProstiBrojevi.prviProstiBrojevi.length;
```

Statički inicijalizacioni blokovi

- Služe za inicijalizaciju statičkih polja ili drugih stanja

- Primer:

```
class ProstiBrojevi{
    static int[] prviProstiBrojevi=new int[100];
    static int sledeciProstBroj() {...}
    static {
        prviProstiBrojevi[0]=2;
        for (int i=1; i< prviProstiBrojevi.length; i++)
            prviProstiBrojevi[i]=sledeciProstBroj();
    }
    // ...
}
```

- Redosled statičke inicijalizacije: sleva-udesno i odozgo-naniže
- U toku izvršenja inicijalizatora statičkih polja još nije pripremljena obrada izuzetaka
 - inicijalizatori ne smeju pozivati metode koji deklarišu da mogu bacati izuzetke
- Statički blok može zvati metode koji bacaju izuzetke, samo ako može i da ih hvata

Problem ciklične statičke inicijalizacije

- Problem:
 - ako statički inicijalizator u klasi A poziva statički metod u klasi B, a statički inicijalizator u klasi B poziva statički metod u klasi A
 - ne može se otkriti u vreme prevođenja
 - B može još ne biti napisana kada se A prevodi
- Ponašanje:
 - inicijalizatori A se izvršavaju do tačke poziva metoda klase B
 - pre nego što se izvrši metod klase B, inicijalizatori B se izvršavaju
 - kada inicijalizator B pozove metod klase A ovaj se izvrši (iako nije završena inicijalizacija klase A)
 - završavaju se inicijalizatori klase B
 - izvršava se pozvani metod klase B
 - konačno, završavaju se inicijalizatori klase A

Primer ciklične statičke inicijalizacije

```
class A{
    static {
        System.out.println("Izvršenje statičkog bloka A počelo"); // (1)
        B.metod();
        System.out.println("Izvršenje statičkog bloka A završava"); // (6)
    }
    static void metod(){ System.out.println("A.metod"); } // (3)
}
class B{
    static {
        System.out.println("Izvršenje statičkog bloka B počelo"); // (2)
        A.metod();
        System.out.println("Izvršenje statičkog bloka B završava"); // (4)
    }
    static void metod(){ System.out.println("B.metod"); } // (5)
}
class T{ public static void main(String[] args){ A a = new A(); } }
```

Objekti na koje ne upućuju reference

- Java eliminiše potrebu da se objekti uništavaju eksplicitno
- Kada ni jedna referenca ne upućuje na objekat, prostor koji ovaj zauzima se može osloboditi
- Da bi se prostor oslobodio potrebno je da nema referenci na objekat:
 - ni u jednom statičkom podatku
 - ni u jednoj promenljivoj bilo kog tekuće izvršavanog metoda
 - ni u jednom polju ili elementu niza do kojeg bi se moglo stići počevši od statičkih podataka ili promenljivih izvršavanih metoda
- Ako se objekat referiše samo iz objekata koji se više ne referišu – može se i taj izbaciti

Sakupljač đubreta

- Prostor se oslobađa ako je potrebno još prostora
 - sakupljač đubreta želi da izbegne situaciju *out of memory*
- Đubre se sakuplja bez akcija programera, ali sakupljanje đubreta uzima vreme
- Treba projektovati sisteme koji nisu previše produktivni u stvaranju objekata
- Sakupljač đubreta ne garantuje da će memorija uvek biti raspoloživa za sve nove objekte
- Na ovaj način Java rešava probleme
 - visećih referenci i
 - curenja memorije
- Automatsko uklanjanje đubreta otklanja potrebu za destruktorkama
 - destruktori u C++ prvenstveno služe za eksplicitnu razgradnju objekta

Metod `finalize()`

- Metod `finalize()` je definisan u klasi `Object`
- Klasa može da nadjača metod `finalize()`
 - iz tog metoda treba pozvati metod `finalize()` natklase
 - poziv istoimenog metoda natklase – preko reference `super`

```
public void finalize() throws Throwable {  
    super.finalize();  
    //...  
}
```

- Metod `finalize()` se izvršava samo jednom:
 - pre nego što se prostor oslobodi, za objekte koji nisu živi
 - kada se virtuelna mašina zaustavlja, za objekte koji su još živi

Primer finalize ()

- Klasa vrši obradu nekog toka podataka i obezbeđuje njegovo zatvaranje

```
public class ObradaToka{
    private Tok tok;
    public ObradaToka(String ime){
        tok=new Tok(ime);
    }
    //...
    public void zavrsi(){
        if(tok!=null){tok.zatvori(); tok=null;}
    }
    public void finalize() throws Throwable
        { super.finalize(); zavrsi(); }
}
```

- Metod `zavrsi()` je korektan i za višestruke pozive

Izuzeci, izlaz iz aplikacije i `finalize()`

- Izuzeci i `finalize()`
 - telo `finalize()` može koristiti `try/catch` da obradi izuzetke metoda koje on pozove
 - sve neuhvaćeni izuzeci koji su se pojavili za vreme izvršenja `finalize()` se ignorišu
- Izlaz iz aplikacije i `finalize()`
 - kada se izlazi iz aplikacije `finalize()` metodi svih živih objekata se izvršavaju
 - neke greške mogu sprečiti da se svi `finalize()` metodi izvrše
 - na primer:
 - kada program završava zbog nedostatka memorije (*out of memory*)

Oživljavanje objekata

- Metod `finalize()` može da reanimira objekat postavljajući ponovo referencu na njega
 - na primer, dodajući tu referencu u neku statičku listu
- Nije preporučljivo takvo ponašanje
- Umesto oživljavanja objekta – treba ga klonirati
 - klon (novi objekat) preuzima stanje “umirućeg” objekta
- Metod `finalize()` se pokreće tačno jednom za svaki objekat
- Ako je `finalize()` oživeo objekat, neće se ponovo izvršiti kad se objekat bude stvarno uklanjao
- To znači da objekat može samo jednom biti reanimiran

Metod `main`

- Metod `main()` mora imati:
 - modifikatore `public` i `static`
 - tip `void`
 - jedan parametar tipa `String[]`
- Aplikacija može imati više `main()` metoda
 - svaka klasa može imati jedan `main()` metod
- Stvarno korišćeni `main()` pri pokretanju aplikacije:
 - specificiran imenom klase u komandnoj liniji
- Preporuka:
 - svaka klasa treba da ima `main()` metod za potrebe testiranja

Primer metoda `main()`

- Ispisuju se argumenti uneti preko komandne linije pri pokretanju:

```
class Echo {  
    public static void main(String[] argumenti) {  
        for(String a: argumenti) System.out.print(a+" ");  
        System.out.println();  
    }  
}
```

- Iz komandne linije `Echo` se može pozvati:

```
java Echo se prikazuje
```

- Rezultat će biti:

```
se prikazuje
```